

กระดิ่ง : พัฒนาการจากความเชื่อและศรัทธา สู่อการแสดงสร้างสรรค์ “ระบำกระดิ่งสายพุทธชน”
Development from Belief and Faith to the Creative Show “Buddhist Bell Dance”

ธีรวัดน์ ช่างसान^{*1}, สุธีรา ชัยรักษา เงินถาวร¹, อินันันต์ เหล็กนวล ชูสิน², บุปผาชาติ อุปลัมภนารากร²,
และพงศธร ศรีไย²

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

²วิทยาลัยศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Theerawat Changsan^{*1}, Sutira Chairuksa¹, Intanan Leknualchusin²,
Bubpachat Aupatumnarakorn² and Phongsathon sriyai²

¹Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

²College of Arts and cultures of Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างสรรค์ชุดการแสดงจากองค์ความรู้เรื่องระฆังหรือกระดิ่งในจังหวัด นครศรีธรรมราช เพื่อยืนยันความเชื่อความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช 2) ส่งเสริม ความคิดสร้างสรรค์โดยนำคติความเชื่อในวิถีชีวิตของชาวพุทธในจังหวัดนครศรีธรรมราช สร้างเป็นชุดการแสดงที่มี องค์ประกอบตามหลักการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์อย่างมีคุณภาพตรวจสอบได้ในชุดกระดิ่งสายพุทธชน ที่มีความสมบูรณ์ทั้งรูปแบบเอกสาร ซีดี สำหรับเผยแพร่ในโอกาสต่อไป โดยการศึกษาข้อมูลเชิงวรรณกรรมจาก แหล่งศึกษาค้นคว้าที่มีคุณภาพ การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญแบบมีโครงสร้างและการคิดสร้างสรรค์ทำรำชุดระบำ กระดิ่งสายพุทธชน กระดิ่งหรือระฆังเป็นความเชื่อเรื่องการทำบุญของคนในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารพบ ทั่วไปทั้งบริเวณรอบองค์พระธาตุ และตามศาลาการเปรียญ มี 2 ลักษณะคือ แบบตี และแบบกระดิ่งลม ผู้วิจัย นำกระดิ่งลมมาพัฒนาเป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดงลักษณะกระดิ่งสาย องค์ประกอบของการแสดงคือ นักแสดงเป็นผู้หญิงทั้งหมดคัดเลือกจาก ใบหน้าสวย รูปร่างงามสมส่วน มีปฏิภาณไหวพริบดี ใช้เครื่องดนตรี พื้นบ้านภาคใต้มี ปี่ ซอฮู โหม่ง ทับ ฉิ่ง บรรเลงทำนองเพลง เพลงบอก เพลงนะโม เพลงสรณะ เพลงจิตตะ ภิรมย์ และ เพลงอุตมฤดี ใช้กระดิ่งสายที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์จากการร้อยเครื่องลูกปัดโนรามาระดับ ด้วยกระดิ่งเป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดง ทำรำสร้างสรรค์จากทฤษฎีนาฏศิลป์ ทั้งนาฏยศัพท์ ภาษาท่าเพื่อ ประกอบเพลงบรรเลง คือ เพลงบอก มีท่ารำ 3 ท่า เพลงนะโม มีท่าเดียว เพลงสรณะ มีท่ารำ 10 ท่า เพลงจิต ภิรมย์ มีท่ารำ 6 ท่า และเพลงอุตมฤดี มีท่ารำ 19 ท่า ผลการสำรวจความพึงพอใจของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า การแสดงมีความทันสมัย มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจที่ 4.65 มีแนวคิดและการนำเสนอที่ชัดเจน มีค่าเฉลี่ย ความพึงพอใจที่ 4.57 เป็นประโยชน์ต่อศาสตร์ทางด้านนาฏศิลป์ มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจที่ 4.70 สามารถ นำไปใช้อ้างอิงหรือนำไปปฏิบัติได้ มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจที่ 4.62 เป็นงานบุกเบิกทางวิชาการและมีการ สังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจที่ 4.65 และเป็นที่ยอมรับและยอมรับในวงวิชาการหรือวิชาชีพ ในระดับชาติ/หรือนานาชาติ มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจที่ 4.69 โดยภาพรวมความพึงพอใจมีค่าเฉลี่ยที่ 4.65 แปล ความหมายว่าอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : นาฏศิลป์สร้างสรรค์, กระดิ่งสาย, ระบำ

Abstract

The purposes of this research were: 1) to create a performance based on knowledge of a bell to identify belief and faith of Buddhist in Nakhon Si Thammarat 2) to support the creativity by using ideal and way of life of Buddhist in Nakhon Si Thammarat. Rabum Kradingsai Buddhachon or Bell Dance was created by the principle of performing arts and can be considered in quality. This performance had been completed in document and CD and be able to be published in the next chance. The processes of this performance were started from studying literature review with reliable sources and interviewed the professor in term of structure and creativity. Krading or bell was the belief about the merit of people who were living around Wat Phra Mahathat Woramahawihan and sermon hall with 2 kinds of the bells; the percussion and the windy bell. The researcher chose the windy bell to develop as a performance instrument in the character of Krading Sai (bell cord). The components of this performance were; all of the performers must be beautiful, physical well-being and talented. The music was made from Southern musical instruments; bagpipe, alto fiddle, Moang, Tub, small cymbals, and composed with Pleng Bhok, Pleng Namo, Pleng Sarana, Pleng Chittaphirom, and Pleng Udopakdee. This performance used Krading Sai (bell cord) which was created from Norah bead and decorated with the bell as a performance instrument. The dance was created from dramatic arts theory, dance terminology and body language for the song. There were 3 dances in Pleng Bhok, 1 dance in Pleng Namo, 10 dances in Pleng Sarana, 6 dances in Pleng Chittaphirom, and 19 dances in Pleng Udopakdee. This performance showed the satisfaction of the audience as following; 4.70% claimed that it benefited for dramatic arts, 4.67% / 4.69% claimed that it was reliable and acceptable in the national/international stage, 4.65% claimed that it was an original academic and produced new knowledge, 4.62% claimed that it was able to be reference and practice, and 4.49% claimed that it had a clear idea for every queries in high and highest level. Rabum Kradingsai Buddhachon or Bell Dance appropriates for being as a creative performance to support the belief and the value of culture.

Keywords : Bell Cord, Dance, Buddhachon

บทนำ

“กระดิ่ง” คือโลหะทรงคว่ำ มีรูปต่างกัน มีลูกกระทบแขวนอยู่ภายในซึ่งจะห้อยกระหนาบอยู่ภายนอก ซึ่งใช้แขวนตามชายคาโบสถ์และวิหาร เมื่อลมพัด ตุ่มตีจะกระทบตัวกระดิ่งทำให้เกิดเสียงไพเราะ “สาย คือสิ่งที่มีลักษณะเป็นเส้นเป็นแนวยาว ผูกเกลียวกัน เช่น สายสร้อย สายไฟฟ้า สายรุ้ง สายนาฬิกา สายเข็มขัด “พุทธชนหรือพุทธศาสนิกชน” เป็นคำนาม หมายถึงกลุ่มชนที่นับถือพระพุทธศาสนาแบ่งเป็น 4 กลุ่ม เรียกว่า บริษัท 4 คือ ภิกษุหรือ พระภิกษุเป็นคำใช้เรียก “นักบวชชาย ภิกษุณีเป็นคำใช้เรียก นักพรตหญิงในศาสนาพุทธ อุบาสก หมายถึง ผู้ใกล้ชิดพระพุทธศาสนา ผู้นับถือศาสนาอย่างมั่นคง อุบาสิกา หมายถึง ชาวบ้านทั่วไปที่นับถือพระพุทธศาสนา บำเพ็ญบุญในพระพุทธศาสนา ไปวัดทำบุญให้ทาน ถือศีล อุปถัมภ์บำรุงวัด ช่วยเหลือกิจการของวัดเป็นประจำ (Royal Institute, 2011) กระดิ่งสายพุทธชน จึงเป็นนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากความเชื่อความ

ศรัทธาของกลุ่มชนที่นับถือศาสนาพุทธกับประสบการณ์การใช้ระฆังใบเล็กมาร้อยเรียงกับเม็ดลูกปัดเป็นเส้นเพื่อประกอบการแสดงของนักแสดง

ความศรัทธา ความเชื่อ คือสภาพจิตที่ยึดเหนี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างเหนียวแน่นด้วยความมั่นใจว่า เมื่อมีสิ่งนั้นอยู่ในชีวิตแล้วความสำเร็จหรือความสุขจะเกิดขึ้นใน ชีวิตของคนแต่ละคนจึงต้องมีศรัทธาต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือ อาจจะมีศรัทธาต่อหลายๆสิ่งเพื่อสร้างพลังใจอันเป็นพลังสำคัญที่จะขับเคลื่อนชีวิต ไปสู่ความสำเร็จในหน้าที่การงานหรืออุดมคติอย่างใดอย่างหนึ่ง มนุษย์นั้นมีความศรัทธาได้หลายรูปแบบ เช่น มีศรัทธาในองค์ ศาสดาพยากรณ์ของแต่ละศาสนา มีศรัทธาในผู้ประกาศศาสนา มีศรัทธาในองค์กรของศาสนา มีศรัทธาใน พิธีกรรม หรือมีศรัทธาในสิ่งสูงสุดของศาสนานั้นๆที่สามารถปกป้องคุ้มครอง จากทุกขโศกโรครภัยได้หรือส่งเสริม ให้ตนเองได้รับสิ่งที่ปรารถนา หรือ ช่วยให้หน้าที่การงานที่ตนกระทำอยู่ประสบความสำเร็จ (Phra Maha Chanya Sutthiyano, 2016)

พุทธศาสนามุ่งเน้นความเชื่อศรัทธาในหลักธรรมคำสอน อธิบายเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิต ความเป็นมา ความเป็นอยู่ และความเป็นไป อดีต ปัจจุบัน และอนาคต บอกสาเหตุของปัญหาต่างๆ ทำให้เกิดความสงบ และ ความหวังในชีวิต พิธีกรรมคือ การแสดงออกถึงความเชื่อเหล่านี้ ตั้งแต่คนเกิดจนถึงตาย มีพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต พิธีกรรมตามฤดูกาล ตามเทศกาลหรือวันสำคัญที่ศาสนา และประเพณีได้กำหนด และกระทำสืบต่อกันมา พิธีกรรมเหล่านี้ นอกจากจะให้ความหมายเกี่ยวกับชีวิตแล้ว ยังเป็นการกระชับความเชื่อ ความสัมพันธ์ระหว่าง มนุษย์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ด้วยกัน และระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ทำให้หลักธรรมคำ สอน และกฎเกณฑ์ต่างๆ ของศาสนา ได้รับการเคารพนับถือ และปฏิบัติตาม ความเชื่อในศาสนาแสดงออกใน การดำเนินชีวิตประจำวันของผู้นับถือศาสนานั้นๆ ซึ่งมีกฎหรือบัญญัติ ที่เรียกชื่อต่างๆ กันเป็นแนวทาง เช่น พุทธ ศาสนามีสกุลห้า และหลักศีลธรรม จริยธรรม หลายประการในพระไตรปิฎก (Thai Youth Encyclopedia, 2012)

Buddhadrama (2011) กล่าวว่า การปฏิบัติพิธีกรรมของพุทธศาสนิกชน ควรปฏิบัติตนและเข้าร่วม พิธีกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ดังนี้ ตอนเช้าทำบุญตักบาตรที่วัด รักษาศีล ฟังพระธรรมเทศนา และ เจริญจิตภาวนาตอนค่ำประชาชนมาร่วมพิธีเวียนเทียนโดยมาพร้อมกันที่หน้าพระอุโบสถ ในขณะที่เวียนเทียนให้ ระลึกถึงคุณของพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ นอกจากวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา แล้วยังมีวันธรรมสวนะ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “วันพระ” เป็นวันขึ้น 8 ค่ำ แรม 8 ค่ำ วันขึ้น 15 ค่ำ แรม 15 ค่ำ หรือ 14 ค่ำ ของทุก เดือน เป็นวันที่ชาวพุทธมาบำเพ็ญกุศลให้กับตนเอง วันธรรมสวนะนี้มีมาแต่ครั้งพุทธกาลถือเป็นวันบำเพ็ญกุศล ของชาวพุทธทั่วไป การปฏิบัติตนวันธรรมสวนะ หรือวันพระคือชาวพุทธที่ไปทำบุญที่วัดในวันพระ คือ เมื่อถึงวัน พระ ชาวพุทธก็ไปทำบุญที่วัด เตรียมอาหารคาว หวาน จัดใส่ปันโต พร้อมนำดอกไม้ ธูป เทียนบูชาพระประธาน ที่วัด ชาวพุทธไปรักษาศีลอุโบสถ รักษาศีลห้า ศีลแปดและจะนอนค้างที่วัด ชาวพุทธจะไปรักษาศีลอุโบสถ นิยม สวมชุดสีขาว เพื่อระวังจิตใจของตนเองให้ชาวสะอาดบริสุทธิ์ เหมือนผ้าสีขาวที่ใสหรือสวมชุดสุภาพเรียบร้อย

กลอง ฆ้อง ระฆัง เป็นสิ่งเคียงคู่พระพุทธศาสนา มานานถือเป็นเครื่องมือแจ้งสัญญาณให้พุทธศาสนิกชน ทราบว่าถึงวันพระแล้วให้พร้อมกันทำบุญทำทานรักษาศีลดำรงตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี นอกจากนี้เสียงของ มันยังช่วยให้ผู้ฟังสบายใจ และอัมบุญ ชาวพุทธเชื่อว่า การตีกลอง ฆ้อง ระฆัง หรือจัดสร้างถวายวัดจะทำให้มี ชื่อเสียงโด่งดังจรขงายไปไกล ช้ำมีน้ำเสียงไพเราะก้องกังวาน (Daily News, 2017) Laowanacharoen, S. (2017) เพิ่มเติมว่าสมัยสุโขทัยระฆังมีบทบาทต่อการปกครองของไทยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้ทรงตั้งระฆังใบ ใหญ่ไว้ที่หน้าวัง เพื่อให้ไพร่ฟ้า ประชาชน ที่เดือดร้อนและไม่สามารถร้องขอความช่วยเหลือ หรือความเป็นธรรม ได้มาตี เพื่อให้พระองค์มาช่วยเหลือ สังคมชนบทที่มีการเลี้ยงวัว ควายไว้ใช้งาน เราก็จะสังเกตเห็นลูกกระพรวน หรือกระดิ่งที่ห้อยคอสัตว์เหล่านั้นไว้ เป็นการห้อยไว้ให้เกิดเสียงดังเมื่อมันเดิน เพื่อให้เจ้าของได้ยินกันวัวหาย หรือถูกลักขโมยไป เสียงลูกกระดิ่งจากฝูงวัวขณะตอนฝูงวัวออกหากินตอนเช้า และขณะตอนฝูงวัวกลับบ้านตอน

เย็น ยังเป็นสิ่งบอกเวลาให้กับคนในชุมชนด้วยว่าได้เวลาออกทำมาหากิน และเวลาพักผ่อนแล้ว เมื่อเราเข้าวัด เราจะได้ยินเสียงกระดิ่งดังบนช่อฟ้า หลังคาวัดมีกระดิ่งแขวน นั่นก็เป็นเพราะความเชื่อของคนไทยที่เชื่อว่า การทำบุญด้วยกระดิ่งจะได้บุญ เพราะเสียงของกระดิ่งจะเป็นการเรียกเงิน เรียกทอง และชื่อเสียงให้กับตน จริงๆ แล้วการทำบุญด้วยกระดิ่งน่าจะจำลองมาจากการทำบุญด้วยระฆัง ซึ่งแม้ว่าการทำบุญด้วยระฆังจะได้บุญมากก็ตาม แต่เนื่องจากระฆังนั้นใบใหญ่ น้ำหนักมาก มีราคาแพง จึงเปลี่ยนมาเป็นกระดิ่งแทน

ความเชื่อการนำกระดิ่งมาทำเป็นพุทธรูปขาคงเข้ามามีบทบาทสำคัญของคนในในสังคมไทย มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนามีคติความเชื่ออยู่ 3 ประการ 1) ถ้าได้ตีระฆังที่อยู่รอบพระบรมธาตุแล้ว จะเป็นมงคลต่อตัวเอง เป็นการประกาศยืนยันได้ว่าเขาได้มานมัสการพระบรมธาตุรวมหาวิหารแล้ว เพื่อบอกให้เทวดา อารักษ์ เจ้าที่เจ้าทางและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้รับทราบเพื่ออนุโมทนาต่อบุญกุศลของตนที่ได้มาทำบุญนมัสการพระบรมธาตุรวมหาวิหาร ซึ่งเป็นคติความเชื่อของชาวพุทธ เมื่อได้ทำบุญอย่างใดอย่างหนึ่ง มักจะประกาศบุญนั้นให้ผู้อื่น รวมถึงเทวดา ฟาดินได้รับทราบ เพื่อการอนุโมทนาบุญให้ผู้อื่นได้รับส่วนบุญที่ตนเองได้ทำขึ้น อันเป็นการแบ่งปันส่วนบุญ 2) เชื่อว่าการเคาะระฆังเป็นการถวายเป็นพุทธรูป เพราะเสียงระฆังมีความดังกังวาน เปรียบเสมือน พระคุณของพระรัตนตรัยที่แผ่กังวานไปทั่วจักรวาล อีกทั้งยังมีความเชื่อว่าการได้เคาะระฆังถวายเป็นพุทธรูป หรือการถวายระฆังเป็นพุทธรูป ทำให้มีอานิสงส์ที่จะส่งผลให้เกิดในชาติต่อไป เป็นผู้ที่มีเกียรติยศชื่อเสียง ขจรไปทั้งสี่ทิศและมีเสียงสำเนียงที่ไพเราะน่าฟัง ด้วยเหตุนี้ คนจึงนิยมนำเอาระฆังมาถวายที่วัด 3) เชื่อว่าการได้มาไหว้พระบรมธาตุรวมหาวิหารแล้วได้เคาะระฆัง จะทำให้เขาผู้นั้นกลับมาเยือน ณ ดินแดนแห่งนี้อีกครั้งหนึ่งในอนาคตด้วยความศรัทธา เชื่อว่าถ้าใครตีระฆังแล้วจะต้องได้กลับไปเยือนวัดพระธาตุรวมหาวิหาร ดินแดนแห่ง นครศรีธรรมราชอีกครั้ง (Anantariyakun, A. 2007)

วัดพระมหาธาตุรวมหาวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นเอกชั้นวรมหาวิหาร ตั้งอยู่ริมถนนราชดำเนิน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นปูชนียสถานที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของจังหวัด นครศรีธรรมราช เล่าต่อมาว่าพระบรมสารีริกธาตุเสด็จสู่หาดทรายแก้วโดยนางเหมชาลาและพระชนบทกุมาร เมื่อประมาณปี พ.ศ.834 จึงได้สร้างพระบรมธาตุ เพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ผู้ปกครองเมืองนครศรีธรรมราช ได้ก่อสร้างตกแต่งเพิ่มเติมอยู่เสมอเพื่อสร้างสมความเลื่อมใสศรัทธาของประชาชนที่มีต่อองค์พระบรมธาตุเช่น สมัย ศรีวิชัยได้สร้างเป็นเจดีย์ทรงศรีวิชัย ต่อมาในรัชสมัยพระเจ้าจันทรภาณุ หรือพระเจ้าศรีธรรมโศกรา เมื่อประมาณปี พ.ศ.1790 ได้ทรงสร้างเป็นเจดีย์ทรงลังการอบองค์เจดีย์เดิมแบบศรีวิชัยไว้ภายใน ภายในวัดพระมหาธาตุรวมหาวิหาร ล้วนเป็นของที่สร้างขึ้นในสมัยอยุธยาเป็นส่วนใหญ่จะมีสิ่งก่อสร้างในสมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้น

สถาปัตยกรรมโบราณวัตถุที่สำคัญในวัดพระมหาธาตุรวมหาวิหารที่น่าสนใจ คือ พระบรมธาตุเจดีย์ วิหารพระทรงม้า วิหารเขียน วิหารโพธิ์ลังกา วิหารสามจอม วิหารพระแอด วิหารทับเกษตร วิหารคดหรือระเบียงคด วิหารธรรมศาลา วิหารหลวง วิหารโพธิ์พระเดิม พระอุโบสถ รอยพระพุทธรูป องค์เจดีย์บริวาร ทั้งหมด 149 องค์ กำแพงแก้ว ฉัตร บังสุริย์และระฆังหรือกระดิ่ง และยังมีปรากฏพิธีปลุกยักษ์ ซึ่งอยู่ในพิธีกรรมการก่อสร้างหลักเมือง ยังมีพระพุทธรูปในบริเวณพระบรมธาตุเจดีย์อีกหลายองค์ ที่คณะกรรมการสร้างหลักเมืองทำพิธีปลุกหลังจากพิธีกรรมปลุกยักษ์เสร็จเรียบร้อยแล้วในวันเดียวกันนั่นเอง โดยกำหนดฤกษ์เวลา 09.09 น. ในปลายปี พ.ศ. 2528 หลังจากทำพิธีกรรมสะกดหินหลักเสร็จสิ้นแล้ว และเมื่อทำพิธีกรรมปลุกยักษ์ในวิหารพระทรงม้าเป็นที่เรียบร้อยแล้ว เจ้าพิธีก็จะเดินขึ้นบันไดสู่ลานประทักษิณรอบองค์พระบรมเจดีย์ ตั้งจิตอธิษฐานและจับกระดิ่งหรือระฆัง (กังสดาล) ที่แขวนห้อยอยู่เรียงรายบนกำแพงแก้วรอบฐานองค์เจดีย์ สัน 4 ทิศ 8 ทิศ และ 16 ทิศ บอกกล่าวเทพเทวดาที่ปกปักรักษาองค์พระบรมธาตุเจดีย์ให้ทราบและช่วยกันดูแลบ้านเมืองให้รอดพ้น ภัยพิบัติ และความชั่วร้ายทั้งปวง (Thongsamak, S. 2007: 49-54)

จากการตรวจสอบระฆังหรือกระดิ่งบริเวณวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร โดยสำรวจจากประตูทางเข้าที่ 1 บริเวณหอรระฆัง พบหอรระฆังใบใหญ่ จำนวน 1 ใบ มีกระดิ่งห้อยตามมุมหลังคา จำนวน 8 ใบ บริเวณสำนักงานเจ้าคณะอำเภอพระพรหมพบว่า มีกระดิ่งแขวนจำนวน 9 ใบ บริเวณตึกจินดาสินธวานนท์พบกระดิ่งแขวนอยู่ด้านหน้ากุฏิจำนวน 8 ใบ บริเวณศาลาสุนทรนุสรณ์ พบกระดิ่งแขวนอยู่ที่มุมหลังคาจำนวน 1 ใบ ประตูที่ 3 บริเวณจุดประชาสัมพันธ์และจุดบริการดอกไม้ธูปเทียนของวัดมีกระดิ่งแขวนอยู่ตรงขอบหน้าต่างจำนวน 4 ใบ บริเวณที่จุดธูปเทียนสักการะองค์พระมีกระดิ่งแขวนอยู่จำนวน 29 ใบ บริเวณวิหารทับเกษตรมีระฆังแขวนใบใหญ่ จำนวน 2 ใบ และกระดิ่งที่แขวนอยู่บนราวจำนวน 104 ใบ บริเวณก่อนเข้าวิหารทรงม้าทางขวามือจะเป็นซุ้มระฆังแขวนแบบไทยจำนวน 1 ใบ และกระดิ่งที่แขวนอยู่รอบๆซุ้มจำนวน 103 ใบ บริเวณภายในวิหารทรงม้าพบว่าทางขึ้นลานประทักษิณมีกระดิ่งแขวนอยู่จำนวน 1 ใบ บริเวณพิพิธภัณฑวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารพบระฆังและใบโพธิ์สำริดในสมัยอยุธยาตอนปลาย ช่วงพุทธศตวรรษที่ 23 จำนวน 1 ใบ ส่วนประตูที่ 4 บริเวณสวนพุทธสารเถร พบหอรระฆัง เป็นระฆังใบใหญ่ จำนวน 1 ใบ บริเวณศาลาพุทธสารเถรพบกระดิ่งแขวนอยู่รอบๆ มุมหลังคาจำนวน 4 ใบ บริเวณกุฏิพระครูเหมเจตยานุรักษ์ พบระฆังใบใหญ่ จำนวน 1 ใบ และกระดิ่งแขวนอยู่รอบๆกุฏิจำนวน 10 ใบ

รูปแบบของระฆังหรือกระดิ่ง สามารถแบ่งได้ 2 แบบ คือ แบบรูปร่างคล้ายถ้วยคว่ำ และแบบทรงคว่ำใช้ไม้ตี แบบรูปร่างคล้ายถ้วยคว่ำ นั้นมักมีลักษณะเป็นกระดิ่งลมมักห้อยด้วยทองเหลือง รูปร่างคล้ายถ้วยคว่ำ มีหูสำหรับแขวนมีลูกตีหรือลูกกระดิ่งทำด้วยโลหะห้อยอยู่ข้างใน เมื่อสั่นกระดิ่งหรือสั่นลูกกระดิ่งจะเกิดเสียงดัง ถูกแขวนไว้บริเวณที่ริมระเบียงของกุฏิพระสงฆ์ กุฏิเจ้าอาวาส ศาลาพุทธสารเถร สำนักงานเจ้าคณะอำเภอ บริเวณที่จุดธูปเทียนสักการะองค์พระบรมธาตุ ภายในวิหารทับเกษตร ทางเข้าวิหารทรงม้า ภายในวิหารพระทรงม้า และพิพิธภัณฑวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร และแบบใบใหญ่ มีลักษณะเป็นระฆังคว่ำหล่อด้วยโลหะเช่นเดียวกับกระดิ่งแต่มีขนาดใหญ่กว่า ใช้ไม้ตีให้เกิดเสียงดัง และมีเสียงกังวาน ถูกแขวนไว้บริเวณหอรระฆังทางเข้าประตูที่ 1 ลานพุทธสารเถร วิหารทับเกษตร กุฏิพระ ทางเข้าวิหารทรงม้า

ปัจจุบันนี้ความเชื่อเรื่องการตีระฆังในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารยังมีปรากฏให้เห็นอยู่ เมื่อทำบุญสักการะองค์พระบรมธาตุเสร็จแล้วนั้นจะมีการตีระฆังที่ซุ้มระฆัง ความเชื่อของชาวจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นความเชื่อเดียวกันกับชาวภูฏาน ธิเบต เนปาล อินเดีย และศรีลังกา ว่าการตีระฆังเป็นการตีส่งสัญญาณไปบอกองค์พระพุทธเจ้าเบื้องบนว่าพระพุทธศาสนายังดำรงมั่นอยู่ที่นี่ คือที่นครศรีธรรมราช Phramahawirat Tamsirom. (Personal Communication, September 28, 2017) และความเชื่อเรื่องการถวายกระดิ่งเพื่อเป็นพุทธบูชาต่อองค์พระบรมธาตุนั้น Hemmeetiyaturak. (Personal Communication, September 28, 2017) เล่าว่าเป็นความเชื่อของชาวจังหวัดนครศรีธรรมราชตั้งแต่อดีต ว่าเมื่อนำกระดิ่งมาถวายวัดแล้วจะเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต ทำแล้วสบายใจ เพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว และเพื่อให้มีชื่อเสียงโด่งดัง กระดิ่งที่แขวนอยู่บริเวณรอบๆวัดนั้นเป็นของกระดิ่งที่เหล่าพุทธบริษัทนำมาถวาย เมื่อก่อนบนลานประทักษิณรอบกำแพงจะมีการนำไปแขวนเพื่อขอพรเป็นจำนวนมาก กระดิ่งบางอันที่นำไปแขวนไว้บนกำแพงแล้วมีความชำรุดทรุดโทรมไปตามกาลเวลาทำให้ร่วงหล่นลงมา พระสงฆ์ที่พบเห็นจะนำไปแขวนตามกุฏิจะไม่นำไปทิ้ง เพราะถือว่าเป็นของที่ถวายองค์พระบรมธาตุไปแล้วทิ้งไม่ได้จะเป็นบาป

บทความวิจัยนี้มุ่งสร้างสรรค์ชุดการแสดงจากองค์ความรู้เรื่องระฆังหรือกระดิ่งในจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อยืนยันความเชื่อความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช และส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์โดยนำคติความเชื่อในวิถีชีวิตของชาวพุทธในจังหวัดนครศรีธรรมราช สร้างเป็นชุดการแสดงที่มีองค์ประกอบตามหลักการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์อย่างมีคุณภาพตรวจสอบได้ในชุดกระดิ่งสายพุทธชน คาดหวังว่าจะเป็นชุดนาฏศิลป์สร้างสรรค์ที่ส่งเสริมความเชื่อความศรัทธาของคนในจังหวัดนครศรีธรรมราชเกี่ยวกับการตีระฆังให้คงอยู่ในโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์ของวิจัย

1) สร้างสรรค์ชุดการแสดงจากองค์ความรู้เรื่องระฆังหรือกระดิ่งในจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อยืนยันความเชื่อความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

2) ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์โดยนำคติความเชื่อในวิถีชีวิตของชาวพุทธในจังหวัดนครศรีธรรมราชสร้างเป็นชุดการแสดงที่มีองค์ประกอบตามหลักการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์อย่างมีคุณภาพตรวจสอบได้ในชุดกระดิ่งสายพุทธชน ที่มีความสมบูรณ์ทั้งรูปแบบเอกสาร ซีดี สำหรับเผยแพร่ในโอกาสต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

วิจัยนี้เป็นวิจัยสร้างสรรค์ (Creative Research) ใช้เทคนิควิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง การสร้างสรรค์เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์ประกอบการแสดงโดยการร้อยเม็ดลูกปัดโนราห์วัฒนธรรมการแสดงพื้นบ้านของคนในจังหวัดนครศรีธรรมราช แบ่งระเบียบวิธีเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาความรู้ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับกระดิ่งหรือระฆังในจังหวัดนครศรีธรรมราช และทฤษฎีทางการแสดงนาฏศิลป์ ขั้นตอนที่ 2 สร้างสรรค์ผลงานการแสดงระบำกระดิ่งสายพุทธชน โดยใช้ทฤษฎีที่ตรวจสอบในขั้นตอนที่ 1 มาเป็นข้อมูลนำทางพัฒนาองค์ประกอบของชุดการแสดง ทั้งการคัดเลือกนักแสดง เพลง เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์ประกอบการแสดง และท่ารำ จากนั้นมีการตรวจสอบท่ารำโดยการเชิญ ศิลปินผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ นางรจนา พวงประยงค์ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง ดร.ชวลิต สุนทรานนท์ ผู้เชี่ยวชาญดนตรีนาฏศิลป์ไทย สำนักการสังคีต นางธานิต ศาลากิจ นาฏยศิลป์อาวุโสสำนักการสังคีต และนางสาวสุณี ลิ้มปิยพันธ์ ครูสอนนาฏศิลป์วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราชมาประเมินผลการแสดง พร้อมทั้งทำแบบสอบถามวัดความพึงพอใจ ของผู้ชมการแสดงระบำกระดิ่งสายพุทธชน แบบสอบถามมี 3 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ และสถานศึกษา ตอนที่ 2 ความพึงพอใจต่อการการแสดงศิลปนิพนธ์เชิงสร้างสรรค์ ชุดระบำกระดิ่งสายพุทธชน โดยมีข้อคำถาม จำนวน 6 ข้อ ประกอบด้วย 1. การแสดงมีความทันสมัย 2. มีแนวคิดและการนำเสนอที่ชัดเจน 3. เป็นประโยชน์ต่อศาสตร์ทางด้านนาฏศิลป์ 4. สามารถนำไปใช้อ้างอิงหรือนำไปปฏิบัติได้ 5. เป็นงานบุกเบิกทางวิชาการและมีการสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ 6. เป็นที่เชื่อถือและยอมรับในวงวิชาการหรือวิชาชีพในระดับชาติ/หรือนานาชาติ และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

นำแบบสอบถามมาจัดลำดับ แล้วจึงป้อนข้อมูลจากแบบสอบถามลงโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows ที่มีความเชื่อมั่นไม่น้อยกว่าร้อยละ 95 เพื่อหาค่าร้อยละของความพึงพอใจของข้อคำถาม คือ เป็นประโยชน์ต่อศาสตร์ทางด้านนาฏศิลป์ เป็นที่เชื่อถือและยอมรับในวงวิชาการหรือวิชาชีพในระดับชาติ/หรือนานาชาติ เป็นงานบุกเบิกทางวิชาการและมีการสังเคราะห์สร้างองค์ความรู้ใหม่ สามารถนำไปใช้อ้างอิงหรือนำไปปฏิบัติได้ และมีแนวคิดและการนำเสนอที่ชัดเจน ผลของการหาค่าร้อยละที่กล่าวจะรายงานผลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพในลักษณะของการพรรณนาวิเคราะห์

สรุปผลการวิจัย

การแสดงสร้างสรรค์ระบำกระดิ่งสายพุทธชนมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างสรรค์ชุดการแสดงจากองค์ความรู้เรื่องระฆังหรือกระดิ่งในจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อยืนยันความเชื่อความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช 2) ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์โดยนำคติความเชื่อในวิถีชีวิตของชาวพุทธในจังหวัดนครศรีธรรมราช สร้างเป็นชุดการแสดงที่มีองค์ประกอบตามหลักการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์อย่างมีคุณภาพตรวจสอบได้ในชุดกระดิ่งสายพุทธชน ที่มีความสมบูรณ์ทั้งรูปแบบเอกสาร ซีดี สำหรับเผยแพร่ในโอกาสต่อไป โดยการศึกษาข้อมูลเชิงวรรณกรรมจากแหล่งศึกษาค้นคว้าที่มีคุณภาพ การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญแบบมีโครงสร้างและการคิดสร้างสรรค์ท่ารำชุดระบำกระดิ่งสายพุทธชน

ความเชื่อการนำระฆังหรือกระดิ่งมาทำเป็นมาทำบุญหรือถวายวัดนั้นเข้ามามีบทบาทสำคัญของคนในในสังคมไทยและชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา มีคติความเชื่ออยู่ 3 ประการ

- 1) ถ้าได้ตีระฆังที่อยู่รอบพระบรมธาตุแล้ว จะเป็นมงคลต่อตัวเอง เป็นการประกาศยืนยันได้ว่า เขาได้มานมัสการพระบรมธาตุรวมหาวิหารแล้ว เพื่อบอกให้เทวดาอารักษ์ เจ้าที่เจ้าทาง และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้รับทราบเพื่ออนุโมทนาต่อบุญกุศลของตนที่ได้มาทำบุญนมัสการพระบรมธาตุรวมหาวิหาร ซึ่งเป็นคติความเชื่อของชาวพุทธ เมื่อได้ทำบุญอย่างใดอย่างหนึ่ง มักจะประกาศบุญนั้นให้ผู้อื่น รวมถึงเทวดา ฟาดินได้รับทราบ เพื่อการอนุโมทนาบุญให้ผู้อื่นได้รับส่วนบุญที่ตนเองได้ทำขึ้น อันเป็นการแบ่งปันส่วนบุญแก่ผู้อื่น
- 2) เชื่อว่าการเคาะระฆังเป็นการถวายเป็นพุทธบูชา เนื่องจากเสียงระฆังมีความดังกังวาน เปรียบเสมือนพระคุณของพระรัตนตรัยที่แผ่กังวานไปทั่วจักรวาล อีกทั้งยังมีความเชื่อว่า การได้เคาะระฆังถวายเป็นพุทธบูชา หรือการถวายระฆังเป็นพุทธบูชา ทำให้มีอานิสงส์ที่จะส่งผลให้เกิดในชาติต่อไป เป็นผู้ที่มีเกียรติยศชื่อเสียงขจรไปทั้งสี่ทิศ และมีเสียงสำเนียงที่ไพเราะน่าฟัง ด้วยเหตุนี้ คนจึงนิยมนำเอาระฆังมาถวายที่วัด ทั้งระฆังใบใหญ่และขนาดเล็ก
- 3) เชื่อว่าการได้มาไหว้พระบรมธาตุรวมหาวิหารแล้ว ได้เคาะระฆัง จะทำให้เขาผู้นั้นกลับมาเยือน ณ ดินแดนแห่งนี้อีกครั้งหนึ่งในอนาคตด้วยความศรัทธา เชื่อว่าถ้าใครตีระฆังแล้วจะต้องได้กลับไปเยือนวัดพระธาตุรวมหาวิหาร ดินแดนแห่งนครศรีธรรมราชอีกครั้ง

การคัดเลือกผู้แสดงตรวจสอบ ใบหน้าสวย รูปร่างงามสมส่วน ผู้แสดง จะต้องเป็นผู้ที่ช่างจดช่างจำ มีความพยายามในการฝึกฝน มีความอดทน เป็นคนตรงต่อเวลาและรับผิดชอบในหน้าที่ สามารถทราบถึงกระบวนการทำได้เป็นอย่างดี ระบุว่าชุดนี้จึงคัดเลือกนักแสดงตัวนาง เพราะมีสรีระที่สวยงาม มีความอ่อนช้อย และหาเครื่องแต่งกายได้ง่ายสำหรับการแสดง ผู้ศึกษาจึงคัดเลือกนักศึกษาศาสาวิชาานาฏศิลป์และการแสดง เพราะเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติในเรื่องของการฟุ้งจังหวะ ทำนองเพลง ได้เป็นอย่างดี

การแต่งกายสร้างสรรค์ออกแบบเน้นความประณีตงดงาม โดยนำเอาอัตลักษณ์บางอย่างที่ปรากฏอยู่ในจังหวัดนครศรีธรรมราชมาทำเป็นชุดเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย เช่น ผ้าทอเมืองนครที่เป็นลายดอกพิกลุมมีความสวยงามในเรื่องของลายผ้า พร้อมกันนี้ยืนยันอัตลักษณ์ของจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีไทยพุทธอยู่ด้วย จึงนำเอาลูกปัดโนรามาส่งสร้างสรรคเป็นเครื่องประดับให้ดูสวยงาม ชุดเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายประกอบด้วย เสื้อเกาะอก ผ้าถุง รัตสะโพก เข็มขัด ข้อมือ ต้นแขน ปิ่นปักผม กระบังหน้า ดอกไม้ปัก มวยผม สร้อยคอ ต่างหู

อุปกรณ์ประกอบการแสดง ที่สำคัญเป็นหลัก คือ กระดิ่งสาย ซึ่งเป็นความคิดสร้างสรรค์ โดยผู้วิจัยได้คิดสร้างสรรค์อุปกรณ์การแสดงที่แปลกใหม่และสื่อความหมายแทนสัญลักษณ์ของตัวระฆังใบใหญ่ที่ใช้ตีหลังจากที่ทำบุญไหว้พระ ได้นำเอากระดิ่งลมมาพัฒนาต่อยอดเป็นกระดิ่งสายใช้ภูมิปัญญาการร้อยลูกปัดของการแสดงนามาส่งสร้างสรรคเป็นสายสังวาล โดยนำมาร้อยให้เป็นสายตามลายที่ได้คิดออกแบบไว้ สีที่ใช้การทำสายสังวาล สีเขียวเข้ม สีเขียวอ่อน สีดำ สีเหลือง สีขาวมุก สีขาว สีเขียวโปร่ง สีเหลืองโปร่ง สีแดงโปร่ง และลูกปัดแก้วสีทองร้อยสลับกันกับกระดิ่งเพื่อให้เหมาะสมและสวยงาม เครื่องดนตรีใช้เครื่องดนตรีพื้นบ้านภาคใต้ประกอบด้วย ปี่ซอฮู โหม่ง ทับ ฉิ่ง นำมาบรรเลงเป็นลักษณะเรียบง่าย จำนวน 5 เพลง คือ

เพลงบอก หมายถึง การบอกกล่าวข่าวสารต่างๆ ให้ชาวบ้านได้รับรู้ โดยแทนที่จะพูดหรือป่าวประกาศเป็นร้อยแก้ว ผู้ให้ข่าวหรือแม่เพลง จะกล่าวเป็นทำนองบทร้อยกรอง และจะมีลูกคู่คอยรับและส่งตามคำร้องของแม่เพลง และอีกประการหนึ่ง เพลงบอก มาจากกระบอกไม้ไผ่ ในอดีตเวลาแม่เพลงนำข่าวสารไปบอกกับชาวบ้านจะนำเอาเอกสารใส่ไว้ในกระบอกไม้ไผ่ เมื่อไปถึงหมู่บ้านหรือที่ๆ ชาวบ้านมาชุมนุมกันมากๆ เช่นที่วัด ก็จะเอาสารออกมาจากกระบอกไม้ไผ่แล้วบอกให้ชาวบ้านทราบ เพลงบอก 1 คณะ ประกอบด้วยแม่เพลง 1 คน และลูกคู่ประมาณ 2-3 คน ผู้ศึกษาได้นำเอาเพลงบอกที่เป็นอัตลักษณ์ของคนในจังหวัดนครศรีธรรมราชที่มีการเล่นกันในช่วงสงครามต มาใส่ในช่วงทำนองแรกของเพลงที่มีเนื้อร้องกล่าวถึงความเชื่อเกี่ยวกับการสั่นกระดิ่งเมื่อมีการทำบุญเสร็จแล้ว โดยมีเนื้อร้อง

เพลงนะโม หมายถึง เพลงที่ใช้ในการนอบน้อม การนมัสการพระผู้มีพระภาคเจ้า

เพลงสรณะ หมายถึง เพลงบรรเลงอัตรารัจหะ 3 ชั้น รำลึกถึงคุณ พระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ ให้ความรู้สึกเคร่งครึม มีตบะ สื่อถึงพลังความมั่นคง

เพลงจิตตะภิรมย์ หมายถึง เพลงบรรเลงอัตรารัจหะชั้นเดียว แสดงให้เห็นถึงดวงใจที่มีความเปรมปรีดี ความร่าเริง ความก้าวและก้าวไกล

เพลงอุดมฤดี หมายถึง เพลงบรรเลงอัตรารัจหะ 2 ชั้น ให้ความรู้สึกเปี่ยมล้นไปด้วยคุณธรรม สื่อถึงความปิติ เบิกบาน อิ่มเอมใจ

ทำรำนั้นสร้างสรรค์จากทฤษฎีนาฏศิลป์ทั้งนาฏยศัพท์ ภาษาท่าทางนาฏศิลป์มาประกอบกับเพลงบรรเลงเป็นช่วง ๆ สลับกันไป คือ ช่วงที่ 1 เพลงบอก คือ เพลงที่ให้ความเชื่อเกี่ยวกับการสั่งกระดิ่งเมื่อมีการทำบุญเสร็จแล้ว มีทำรำ 1 ท่า ช่วงที่ 2 เพลงนะโมเป็นเพลงที่ใช้ในการนอบน้อม การนมัสการพระผู้มีพระภาคเจ้า มี 1 ท่า ช่วงที่ 3 เพลงสรณะ เป็นเพลงที่รำลึกถึงคุณ พระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ ให้ความรู้สึกเคร่งครึม มีตบะ สื่อถึงพลังความมั่นคง มีทำรำ 1 ท่า ช่วงที่ 4 เพลงจิตภิรมย์เป็นเพลงที่ แสดงให้เห็นถึงดวงใจที่มีความเปรมปรีดี ความร่าเริง ความก้าวและก้าวไกล มีทำรำ 5 ท่า และเพลงอุดมฤดีเป็นเพลงให้ความรู้สึกเปี่ยมล้นไปด้วยคุณธรรม สื่อถึงความปลื้มปิติยินดี เบิกบาน อิ่มเอมใจ มีทำรำ 4 ท่า ดังที่กล่าวไว้ข้างต้น ผลการวัดความพึงพอใจ ผู้เข้าร่วมเป็นเพศหญิง ร้อยละ 31.0 เพศชาย ร้อยละ 69.0 มีความพึงพอใจภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ในด้านการแสดงมีความทันสมัย มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจที่ 4.65 มีแนวคิดและการนำเสนอที่ชัดเจน มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจที่ 4.57 เป็นประโยชน์ต่อศาสตร์ทางด้านนาฏศิลป์ มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจที่ 4.70 สามารถนำไปใช้อ้างอิงหรือนำไปปฏิบัติได้ มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจที่ 4.62 เป็นงานบุกเบิกทางวิชาการและมีการสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจที่ 4.65 และเป็นที่เชื่อถือและยอมรับในวงวิชาการหรือวิชาชีพในระดับชาติ/หรือนานาชาติ บางอย่างถ้าเขาคิดมาแล้ว ไม่เป็นความผิดทางจารีต ทางขนบของการแสดงก็น่าจะอนุโลมเหมือนระบำชุดนี้ หลังจากที่ได้วิพากษ์มาจนถึงขนาดนี้ยากให้เข้าแข่งขันระดับประเทศได้เพราะเป็นผลงานคุณภาพที่นักศึกษาในส่วนภูมิภาคทำได้อย่างน่าชื่นชม

อภิปรายผล

การแสดงสร้างสรรค์ระบำกระดิ่งสายพุทธชนมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 2 ประเด็นคือ

ประเด็นที่ 1 เพื่อสร้างสรรค์ชุดการแสดงจากองค์ความรู้เรื่องระฆังหรือกระดิ่งในจังหวัดนครศรีธรรมราช ไว้ยืนยันความเชื่อความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช จากผลการศึกษาค้นคว้าการตีระฆังเป็นความเชื่อของคนในจังหวัดนครศรีธรรมราชจริง มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนามิตติความเชื่ออยู่ 3 ประการ 1) ถ้าได้ตีระฆังที่อยู่รอบพระบรมธาตุแล้ว จะเป็นมงคลต่อตัวเอง เป็นการประกาศยืนยันได้ว่า ได้มานมัสการพระบรมธาตุธรรมหาวิหาร เพื่อบอกให้เทวดารักษ์ เจ้าที่เจ้าทาง และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้รับทราบเพื่ออนุโมทนาต่อบุญกุศลของตนที่ได้มาทำบุญนมัสการพระบรมธาตุธรรมหาวิหาร 2) เชื่อว่าการเคาะระฆังเป็นการถวายเป็นพุทธบูชา เนื่องจากเสียงระฆังมีความดังกังวาน เปรียบเสมือนพระคุณของพระรัตนตรัยที่แผ่กังวานไปทั่วจักรวาล อีกทั้งยังมีความเชื่อว่า การได้เคาะระฆังถวายเป็นพุทธบูชา หรือการถวายระฆังเป็นพุทธบูชา ทำให้มีอานิสงส์ที่จะส่งผลให้เกิดในชาติต่อไป เป็นผู้ที่มีเกียรติยศชื่อเสียงขจรไปทั้งสี่ทิศ และมีเสียงสำเนียงที่ไพเราะน่าฟัง และ 3) เชื่อว่าการได้มาไหว้พระบรมธาตุธรรมหาวิหารแล้ว ได้เคาะระฆัง จะทำให้เขาผู้นั้นกลับมาเยือน ณ ดินแดนแห่งนี้อีกครั้งหนึ่งในอนาคตด้วยความศรัทธา เชื่อว่าถ้าใครตีระฆังแล้วจะต้องได้กลับไปเยือนวัดพระธาตุธรรมหาวิหาร ดินแดนแห่งนครศรีธรรมราชอีกครั้ง

ประเด็นความเชื่อความศรัทธาที่กล่าวนี้สอดคล้องกับที่ Duangkaew, N. (2018) ให้รายละเอียดว่า ‘เสียงระฆังวัด’ เป็นเสียงเตือนของการเริ่มต้นชีวิตในอีกวันหนึ่ง หรือพูดง่ายๆ คือเป็นระฆังชีวิตวัดที่บ้านจะเริ่มตีระฆังกันประมาณตี 4 ตี 5 ปลุกพระเณรขึ้นมาทำกิจของสงฆ์ เสียงระฆังยังเป็นเครื่องเตือนเวลาด้วย เสียงระฆัง

วัดและเสียงกลองวัดถือเป็นเครื่องบอกเวลาด้วย ดังนั้นจะเห็นว่าเสียงระฆังวัดและเสียงกลองเพลนั้นมีคุณค่า มีประโยชน์ และมีบทบาทสำคัญกับคนในอดีตอย่างยิ่ง ในสังคมปัจจุบัน วิถีชีวิตของคนได้เปลี่ยนไปอย่างมาก เช่น ความเป็นเมืองที่เติบโตขึ้น ระบบเวลาทำงานแบบสมัยใหม่ คนต้องทำงานตามระบบงานแบบสมัยใหม่ เข้าเช้า (8 โมงเช้า) ออกเย็น (5-6 โมงเย็น) หรือเข้าสายออกค่ำ ซึ่งต่างจากวิถีชีวิตของคนในอดีต ไม่ได้ทำนา ทำไร่ ทำสวน แบบคนในอดีตหรือคนบ้านนอกชนบท อย่างไรก็ตาม แม้เสียงระฆังวัดจะเริ่มหมดบทบาทของการเป็นเครื่องเตือนการเริ่มต้นของชีวิตวันใหม่หรือเครื่องเตือนเวลาแล้ว เสียงระฆังถูกเปลี่ยนบทบาทใหม่ให้ไปสัมพันธ์กับเรื่องของความศักดิ์สิทธิ์ การอธิษฐาน และการบนบานศาลกล่าว ซึ่งเชื่อกันว่าสามารถตอบสนองคุณค่าทางโลกในแบบวิถีชีวิตของคนในสังคมสมัยใหม่ได้ เช่น เราจะเห็นวัดต่างๆ หรือวัดที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญที่เชื่อกันว่ามีความศักดิ์สิทธิ์มักจะมีระฆังอยู่จำนวนมาก ไม่ว่าจะข้างทางเดินหรือจุดสำคัญ เพื่อให้คนได้ตี โดยคนที่ตีระฆังก็มักจะมี faith ในแบบของตนเองว่าตีแล้วขอให้ชื่อเสียงดังก้องวานเหมือนเสียงระฆัง ไม่ว่าจะชื่อเสียงของธุรกิจหรือตัวบุคคล ตีแล้วทำให้พันเคราะห์โรคภัยต่างๆ นานา หรือตีแล้วขอให้ร่ำรวยบ้าง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม เสียงระฆังกลับถูกปรับบทบาทใหม่ให้กลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ไว้ออพร ไวบนบานศาลกล่าวไป

ประเด็นที่ 2 เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์โดยนำคติความเชื่อในวิถีชีวิตของชาวพุทธในจังหวัดนครศรีธรรมราช สร้างเป็นชุดการแสดงที่มีองค์ประกอบตามหลักการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์อย่างมีคุณภาพ ตรวจสอบได้ในชุดกระดิ่งสายพุทธชน

ผลของการศึกษาในประเด็นนี้ได้ใช้หลักทฤษฎีนาฏยประดิษฐ์เข้ามาเป็นองค์ประกอบหลัก ทั้งการคัดเลือกผู้แสดง การแต่งกายโดยการนำเอาอัตลักษณ์ของคนในจังหวัดนครศรีธรรมราช เช่นผ้าทอเมืองนครลายดอกพิกลมาเป็นผ้าถุง ใช้เม็ดลูกปัดโนรามาส่งสร้างเป็นเครื่องประดับ พร้อมทั้งรูปแบบของเครื่องเงินมาตกแต่งร่างกายให้สวยงาม และสร้างสรรค์กระดิ่งสายเป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดง ส่วนเพลงและทำนองได้นำเอาบทร้องเพลงบอก เพลงพื้นบ้านของจังหวัดนครศรีธรรมราชมาเป็นตัวตั้งและใช้เพลงที่สร้างความรักความศรัทธา เช่นเพลงนะโม เพลงสรวง เพลงจิตตะภิรมย์ เพลงอุตมฤดี และเพลงสรวง ทุกเพลงที่กล่าวมาเป็นเพลงที่สร้างสรรค์ใหม่ทั้งหมดเพื่อให้เหมาะสมกับการแสดง ส่วนทำนองนั้นสร้างสรรค์จากทฤษฎีนาฏศิลป์ทั้งนาฏยศัพท์ภาษาท่าทางนาฏศิลป์มาประกอบกับเพลงบรรเลงเป็นช่วง ๆ สลับกันไป จากสิ่งที่สร้างสรรค์ในชุดการแสดงนี้ทำให้ผลการวัดความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดทุกประเด็นที่ถามคือ ในด้านเป็นประโยชน์ต่อศาสตร์ทางด้านนาฏศิลป์ เป็นที่เชื่อถือและยอมรับในวงวิชาการหรือวิชาชีพในระดับชาติ/หรือนานาชาติร้อยละ เป็นงานบุกเบิกทางวิชาการและมีการสังเคราะห์สร้างองค์ความรู้ใหม่ สามารถนำไปใช้อ้างอิงหรือนำไปปฏิบัติได้ร้อยละ 4.62 มีแนวคิดและการนำเสนอที่ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิพากษ์ของผู้เชี่ยวชาญเป็นผลงานสร้างสรรค์ของนักศึกษาที่ดีมาก บางอย่างถ้าเขาคิดมาแล้ว ไม่เป็นความผิดทางจารีต ทางขนบของการแสดงก็อาจจะอนุโลมเหมือนระบำชุดนี้ หลังจากที่ได้วิพากษ์มาถึงขนาดนี้อยากให้เข้าแข่งขันระดับประเทศได้เพราะเป็นผลงานคุณภาพในส่วนภูมิภาคทำได้อ่างน่าชื่นชม

ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับที่ Khemphila, P., Pinitphon, S. & Supharatworaphongs, P (2017) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสาน โดยมีวัตถุประสงค์คือ 1. เพื่อสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสาน 2. เพื่อประเมินผลการสร้างสรรค์ ผลงานนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสาน 3. เพื่อนำเสนอผลงานการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสานในรูปแบบของสื่อสู่ชุมชน ประชากร และกลุ่มเป้าหมายได้แก่นักศึกษาหลักสูตรสาขาวิชานาฏศิลป์และการละครชั้นปีที่ 4 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ประจำปีการศึกษา 2559 จำนวน 26 คน คัดเลือกโดยวิธีการเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการทดลองโดยทำความเข้าใจและข้อตกลงในการเรียนการสอน แล้วแบ่งกลุ่มศึกษาสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสาน ผลการวิจัยพบว่า การ

สร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสาน ของนักศึกษาหลักสูตรสาขาวิชานาฏศิลป์และการละคร ที่ได้สร้างสรรค์ขึ้น มีความเหมาะสมสวยงาม สามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนและเผยแพร่สู่ชุมชนได้

Phonphikun, N. (2017) ได้ทำการสร้างสรรค์การแสดงชุดข้าวของพ่อในการประกวดวงดนตรีลูกทุ่งดาวรุ่งลูกทุ่งนเรศวรครั้งที่ 9 บทเพลงไทยลูกทุ่งนับได้ว่าเป็นมรดกที่ทรงคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ให้คงอยู่ ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญ ของบทเพลงลูกทุ่ง จึงนำมาสร้างสรรค์กับศิลปะการแสดงร่วมสมัยเพื่อเข้าร่วมการแข่งขันในระดับอุดมศึกษา การศึกษาการ สร้างสรรค์การแสดงชุดข้าวของพ่อประกอบบทเพลงไทยลูกทุ่ง ในการประกวดวงดนตรีลูกทุ่งดาวรุ่งลูกทุ่งนเรศวรครั้งที่ 9 ภายใต้ แนวคิดบทเพลงบรรเลงเพื่อพ่อใช้วิถีวิจัยเชิงสร้างสรรค์เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยเป็นผู้สร้างสรรค์ประดิษฐ์เนื้อเรื่อง ลีลา ความหมายของท่า ประกอบกับบทเพลงไทยลูกทุ่ง รวมถึงการศึกษาข้อมูล จากตำราและเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปผลจากการสร้างสรรค์การแสดงชุดข้าวของพ่อประกอบบทเพลงไทยลูกทุ่ง ในการประกวดวงดนตรีลูกทุ่งดาวรุ่งลูกทุ่งนเรศวรครั้งที่ 9 ผลการวิจัยพบว่าการแสดงชุดข้าวของพ่อ ประกอบบทเพลงไทยลูกทุ่ง ในการประกวดวงดนตรีลูกทุ่งดาวรุ่งนเรศวรครั้งที่ 9 ภายใต้แนวคิดบทเพลงบรรเลงเพื่อพ่อได้รับ รางวัลพระราชทานชนะเลิศจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีและได้แสดงให้เห็นว่าการผสมผสานระหว่าง บทเพลงไทยลูกทุ่งกับนาฏศิลป์ ร่วมสมัยนั้นเป็นการสร้างสรรค์ในรูปแบบใหม่ที่ได้รับการยอมรับได้ในปัจจุบัน จากที่กล่าวอ้างนี้ทำให้เห็นว่าแนวทางการวิจัยที่ตรงค้นครั้งนี้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสอดคล้องกับการศึกษาของนักวิชาการท่านอื่น ๆ ดังที่ได้กล่าวอ้าง

ข้อเสนอแนะ

วิจัยเรื่อง กระดิ่ง : พัฒนาการจากความเชื่อและศรัทธา สู่อการแสดงสร้างสรรค์ “ระบำกระดิ่งสายพุดชุน” ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาดังประเด็นต่อไปนี้

1. ควรเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิขึ้นเชิงกว้าง และเชิงลึกโดยลงพื้นที่ก่อนกำหนด และต้องมีความรับผิดชอบต่อนักที่ ที่ได้รับมอบหมายอย่างต่อเนื่อง
2. ส่งเสริมองค์ความรู้ องค์ประกอบและเทคนิคการสร้างสรรคผลงานอย่างมีระบบ เพื่อให้เกิดความชำนาญในการคิดสร้างสรรค์ผลงาน อย่างมีคุณภาพ

Reference

- Anantariyakun, A. (2007). *Buddhism spread in Nakhon Si Thammarat province*. Retrieved 2018, September 20, from <https://www.ntbdays.com/16492>
- Dailynews. (2017). *Chimes auspicious bells*. Retrieved 2018, September 20, from <https://www.dailynews.co.th/article/208215>
- Khempila, P., Pinitpon, S. and Supatraiworapong, P. (2017). *Activities- based learning to create Isarn traditional dancing style*. Retrieved 2018, September 20, from <https://www.tci-thaijo.org/index.php>.
- Kromthai, S. (2012). *Religion and beliefs*. Retrieved 2018, September 20, from <http://saranukromthai.or.th/>
- Laomanacharoen, S. (2017). *"Bell" of King Ramkhamhaeng*. Retrieved 2018, September 20, from https://www.matichonweekly.com/column/article_78551
- Pholpikul, N. (2017). *The Creative Dancing of "Khao-Khong-Phor" in The 9th Dao-Rung Look-Thung Naresuan Contest*. Retrieved 2018, September 20, from <http://huso.vru.ac.th/mis/>

upload/teacher/files/master-216-1521090262.pdf

Phra Kru Hemjetianurak. (2017). Interview, September 28, 2017

Phra Kru Janya Suttiyano. (2015). *Faith Belief*. Retrieved 2018, September 20, from <http://www.dhammadownload.com/th/index.php?option=com>

Phra Maha Virat Temasirom. (2017). Interview, September 28, 2017

Thongsamak, S. (2007). *Jatukarmramathep*. Bangkok: K.Polpim (1996). (in Thai)

The Royal Institute of Thailand. (2011). *The Royal Institute Dictionary, 2011, in honor His Majesty the King on the occasion of the auspicious occasion of His Majesty's 7th Birthday Anniversary 5 December 2011*. Bangkok: Siri Wattana Interprint. (in Thai)

ผู้เขียน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรวัฒน์ ช่างसान

สาขาวิชานาฏศิลป์และการแสดง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
1 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าจี่ อำเภอมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80280
E-mail : teerawat_cha@nstru.ac.th

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุธิรา ชัยรักษา เงินถาวร

สาขาวิชาพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
1 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าจี่ อำเภอมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80280
E-mail : sutira_cha@nstru.ac.th

ดร.อินธันต์ เหล็กนวลชูลิน

วิทยาลัยศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
1 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าจี่ อำเภอมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80280
E-mail : intanan.phd@gmail.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุปผาชาติ อุปถัมภ์นรากร

วิทยาลัยศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
1 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าจี่ อำเภอมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80280
E-mail : bubpa_noi@msn.com

นายพงศธร ศรีไย

วิทยาลัยศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

1 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าจั่ว อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80280

E-mail : Phongsathon210638@gmail.com